

1982, din inițiativa Sfintei Chinotite, au fost descoperite „cinstitele, înmiresmatele, de har izvorâtoarele și muceniceștile moaște”⁶⁷⁹ ale Sfințitului Mucenic Cosma (+1282), cel ce a fost protos al Sfântului Munte în timpul invaziei latinofronilor⁶⁸⁰.

§3. Cuviosul Nichifor⁶⁸¹

Sfântul Grigorie Palama vorbește de încă un astru al Athonului care a strălucit prin mărturisire, Cuviosul Nichifor, „care a mărturisit mărturisirea cea bună, fiind osândit pentru aceasta la surghiun de către întâiul împărat Paleolog (Mihail), care a îmbrățișat cugetele latinilor. Acest Nichifor se trăgea din italieni, dar după ce a lepădat reaua credință a acelora, s-a alipit Bisericii noastre Ortodoxe”⁶⁸².

Între scrierile Sfințitului Nichifor este menționată și una contra latinilor⁶⁸³, cel mai probabil fiind vorba de *Discuția noastră, a lui Clement și Nichifor, cu legatul, despre credința ortodoxă*. *Discuția* este „o istorisire care s-a bucurat de o largă circulație

⁶⁷⁹ Arhim. Gheorghe Kapsanis, *Ὁρθοδοξία καὶ Οὐμανισμός - Ὁρθοδοξία καὶ Παπισμός* (*Ortodoxia și umanismul – Ortodoxia și papismul*), p. 52.

⁶⁸⁰ Sfânta Chinotită a Sfântului Munte Athos, *Ὁ ἅγιος Ἱερομάρτυς Κοσμάς* (*Sfântul Sfințit Mucenic Cosma*), p. 14.

⁶⁸¹ Cunoscute și sub numele de Nichifor din singurătate. (*n. trad.*)

⁶⁸² *ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζοντων* (*Pentru cei ce viețuiesc cu sfințenie în isihie*), 2, 2, 2, E.P.E. vol. 2, p. 350.

⁶⁸³ Sfântul Grigorie Palama, *Ἐπιστολή α' πρὸς Βαρλαάμ* (*Epistola întâi către Varlaam*), 17, E.P.E. vol. 1, p. 462.

în perioada anilor 1277-1278 și care, pe lângă conținutul ei dogmatic, descrie persecuțiile monahilor din Sfântul Munte, care s-au opus restaurării relațiilor dintre Roma și Constantinopol în felul în care o urmăreau împăratul și patriarhul”⁶⁸⁴. Este vorba despre unul dintre cele mai importante izvoare istorice referitoare la aceste persecuții (1276), care se distinge prin caracterul său nemijlocit și prin acuratețea amplasării cronologice.

Să vedem, așadar, cum descrie însuși Cuviosul Nichifor episodul prinderii sale și mărturia adusă înaintea împăratului Mihail și a latinilor:

„Când flacăra necucernicieii s-a aprins cu putere pretutindeni, atunci fumul ei a ajuns până la Sfântul Munte, fiindcă împăratul auzise că părinții au încetat cu totul să-l mai pomenească. Umplându-se de mânie, a trimis la noi mulțime de gealați, cei mai cruzi și mai cumpliți dintre aghiotanții săi, care sosind s-au repezit asupra noastră precum câinii sălbatici asupra oilor. Deci după ce au prins toată acea mulțime, acele cete îngerești ale monahilor, de parcă ar fi fost niște tâlhari – o, îndurarea Ta, Hristoase Împărate! –, căpetenia gealaților i-a scos pe mulți dintre ei din Sfântul Munte, cu ciomege și cu multă sălbăticie.

Atunci pe păstorii monahilor i-au trimis legați la împărat, iar pe oile cele cuvântătoare ale lui Hristos

⁶⁸⁴ H. Arampatzis, *Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ ἡ Ρώμη κατὰ τὸν 13^ο αἰῶνα* (Biserica Ortodoxă și Roma în secolul al XIII-lea), nota 117, p. 132.

le-au împrăștiat în surghiunuri, ca pe niște sclavi, pribegi sau răufăcători, lăsându-le lipsite și de cele de trebuință. Pe noi ne-au suit din nou pe cai și ajungând la Constantinopol după șaisprezece zile, ne-au dus degrabă la divanul împărătesc.

Împăratul, ascunzându-și până la o vreme mânia, nădăjduia că ne va prinde cu lingușiri și momeli deșarte. La urmă însă, dacă a priceput că lucrul e cu neputință, a aprins împotriva noastră, cu toată puterea de care era în stare, văpaia chinurilor, **cerându-ne ca ori să ne împărtășim cu el, și prin el cu Biserica latină, ori să ni se ia viața cu silnicie.** Cum însă – cu puterea lui Hristos – nu a izbutit să ne înduplece prin mii de munci timp de cinci luni și jumătate, a dat asupra mea și a monahului Clement o hotărâre. Deci, după ce a scris două ordine împotriva noastră pentru legatul papei, ne-a dat spre junghiere în mâinile vrăjmașilor noștri.

Aceștia, scria, sunt vrăjmași temuți și potrivnici înverșunați ai Bisericii noastre, celei a vechii Rome, pentru care vi i-am trimis sanctității voastre celei preaputernice ca, de nu vor voi să aibă împărtășire cu scaunul apostolic al Romei celei vechi, să-i osândiți ca să se înfricoșeze toți cei ce cugetă asemenea lor și să-i învățați să nu se mai împotrivescă, înfruntând ordinele noastre împărătești și defăimându-l pe papă, cel ce este de îngeri cinstit și de oameni temut.

De cum au auzit acestea venețienii care ne-au luat în corabie, nesuferind ocară împotriva papei, m-au bătut pe mine, păcătosul, până aproape de moar-

te, și voiau să mă arunce în adâncul mării. Dar temându-se de mânia legatului, m-au lăsat pe jumătate mort. Ajungând la Ptolemaida, legatul a luat ordinele împărătești și înștiințându-se de cele mai sus zise, ne-a adus la cercetare înaintea sa. Și căutând la noi cu o privire sălbatică și plină de mânie, a zis:

«Precum se vede și cum o mărturisesc scrisorile împărătești, împăratul n-a aflat nebuni mai mari ca voi în tot Constantinopolul. Pentru aceea v-a trimis ca pe niște făcători de rele și v-a dat la moarte. Deci eu rog acum iubirea voastră cea adevărată, ca oameni învățați și chibzuiți ce sunteți, să nu voiți să stați împotriva adevărului – ca să ne siliți să vă pedepsim ca pe niște vrăjmași ai lui –, ci să vă căiți mai-nainte de chinuri, alegând ce e mai bun și cuvenit.

Aceasta s-o cunoașteți, că de când v-ați despărțit, spre nefericirea voastră, de scaunul apostolesc al vechii Rome, nu mai aveți nici preoție, nici botez, ci sufletele voastre vor merge împreună cu trupurile în iad. Cu toții sunteți vrednici veșniciei osânde, de nu-i veți da anatemei pe înaintașii voștri. De voiți însă viața, mărturisiți că papa are aceeași putere ca și Dumnezeu, <Care va lega și va dezlega pe pământ> (cf. Matei 16, 19); și aceasta o va spune fiecare în ziua Judecării, oricine ar fi el cu viața și cunoștința. De veți mărturisi acestea, bucuros vă voi trimite unde voiți. Iar dacă nu, să știți că printr-o moarte rea vă voi lipsi de viața aceasta și veți moșteni după dreptate focul cel veșnic».

După ce legatul ne-a zis acestea, noi am strigat îndată cu glas mai puternic ca al trâmbiței: «Veniți

la teatru, toți cei ce iubiți și păziți adevărul! Întoarceți-vă cugetele voastre spre cele de sus, ca să vedeți înfruntarea noastră cu legatul. Și văzând putrejunea minciunii, osândiți neputința ei și, **dacă vremea o cere, nu vă spăimântați de fierberea mâniei ei înversunate. Iată, acum, cu darul lui Iisus Hristos, noi luăm asupra noastră lupta muceniciei, ca și când ne-am fi lipsit de viață în vremea aceasta de aici».**

Apoi, cu glas liniștit, i-am spus legatului: «Dacă ne vei întreba din Scripturi, suntem gata să ne apărăm înaintea voastră, în tot ce voiți. Dacă, iarăși, veți vrea să ne pedepsiți, slujindu-vă de puterea voastră cea tare, faceți ceea ce voiți». Atunci, legatul, nesuferind cererea noastră îndrăzneată, s-a întors la locul său. A poruncit însă să fim dați la temniță sub straja atentă a unor ostași neîndurători, ca să nu primim de nicăieri vreun ajutor omenesc. Deci după ce am răbdat destule chinuri, legatul a trimis în mai multe rânduri pe câte unul, doi sau trei dintre cei mai aprigi și zeloși aghiotanți ai săi să ne cerceteze⁶⁸⁵.

Sfințiții mărturisitori s-au apărat zile de-a rândul, cu mult curaj, în fața anchetatorilor. Au combătut, cu argumente teologice, nu numai doctrina despre *filioque*, ci și purgatoriul și folosirea azimelor, până când, printr-o nouă hotărâre, au fost mutați în insula Cipru, locul de pe urmă al exilului lor.

⁶⁸⁵ V. Laurent, J. Darrouzes, *Dossier Grec de l' union de Lyon (Dosarul grec al unirii de la Lyon)*, pp. 487-493.